

Съвет по социални политики

Тема: „Демографски предизвикателства – как да подготвим качествен човешки капитал при спазване правата на човека и основните свободи?“

Изготвил: Нели Илиянова Михова,
Висше училище по застраховане и финанси, София

Демографското развитие на населението, с неговата структура и характеристики, задава основните предизвикателства, пред които предстои да се изправим като част от Европейската общност и в частност като държава. Спрямо тази динамика е необходимо да се адаптират политиките за развитие в различни области, за да може да се постигне положителен ефект и линия на устойчиво развитие. Необходимо е да се подготви качествен човешки капитал, който да може да посреща тези предизвикателства и успешно да се развива в предстоящите условия. От огромно значение е тази подготовка да бъде в условията на спазване на правата на човека и неговите свободи, за да може да се постигне максимална ефективност.

Постигането на качествен човешки капитал може да бъде постигнато чрез активни и целенасочени усилия в сферите, които се очертават като най-засегнати от гледна точка на националното ни демографско развитие. Най-големите предизвикателства, пред които вече се изправя България, според мен са в три основни направления – здравеопазване, образование и заетост. Инициативите в тези три направления ще способстват за подготовката на население, което има възможностите, способностите и мотивацията за постигане на икономическо, социално, екологично и културно развитие на страната.

Съдейки по демографския анализ на България, подобряването на здравеопазването и здравната култура трябва да бъдат поставени във фокус. Застаряващото население е предпоставка за увеличаване на разходите за здравеопазване в бъдеще. Тревожен е и фактът, че България е с трайно високи нива на смъртност, над средните за Европейския съюз. Необходимо е тези равнища да бъдат намалени драстично, за да се отговори на намаляването на броя на активното и работоспособно население. От друга страна, здравният статус на населението е показател за социално-икономическото развитие на страната, качеството на живота на населението и качеството на развитие на човешкия капитал. За съжаление, степента на заболяемост на населението в България също е с високи нива. Причините са главно неинфекциозни заболявания, т.е. има цялостна ниска здравна култура. Високата заболяемост има голям икономически ефект, като води до реални загуби от намалените работни часове и използване на здравни компенсации. Тя се отразява негативно и върху заетостта, като ангажира хора в трудоспособна възраст с обгрижване на болен член от семейството. Голям е и броя на хората с репродуктивни проблеми и високия процент аборти.

Изброените фактори са предпоставка за трайното намаляване на броя на населението, качеството и ефективността на човешкия капитал. Дългосрочен положителен ефект могат да дадат мерки, насочени към внедряване на профилактика на заболяемостта и повишаване на здравната култура сред населението. Някои от действията, които могат да се предприемат са:

- Подобряване на екологичната ситуация в градовете, където живеят и работят по-голямата част от населението, чрез използване на повече

екологичен транспорт и намаляване на вредните газове и фините прахови частици.

- Залагане на повече зелени площи и регулиране на презастрояването.
- Стимулиране на енергийно-ефективните проекти и изграждането на активни сгради.

- Повишаване на спортната култура на населението чрез изграждане на обществени спортни съоръжения и провеждане на спортни мероприятия.

- Промотиране на „активния начин на живот“.

- Осигуряване на безплатни профилактични прегледи от специалист (освен тези, извършвани от личния лекар) за най-широко разпространените болести по пол, възраст и външни фактори. Осигуряване на работещите на един работен ден за тази цел, който да бъде компенсирани от здравната каса.

- Изграждане и функциониране на единен медицински регистър на пациента, в който да се вписва историята на заболяванията на пациента, начин на лечение, вреди навици и фактори и др. Този електронен картон трябва да бъде достъпен от всеки лекар при последващо лекуване и заболяване.

- Залагане на здравни часове в училищата и детските заведения – както за учениците, така и за учители и персонал. Провеждане на активно спортно образование.

- Провеждане на регулярни информационни кампании сред малцинствените групи.

Втората сфера, която е важна за постигане на качествен човешки капитал и върху, която трябва да се постави акцент при провеждането на активни действия и политики, е образованието. Усилията в това направление следва да са адаптирани към актуалната ситуация и изисквания на икономиката и тенденциите ѝ за развитие. Това би довело до положителен резултат при формирането на компетентна работна сила, както и на социално-активно и отговорно общество.

Според демографските анализи, в България има голям брой неграмотни лица и такива с ниска степен на образование, като те се оказват и най-големия дял от безработните в България. Тази част от населението не може да вземе активна роля в икономическия живот на страната и в дългосрочен план предизвиква социални проблеми. От друга страна, при средното и висше образование има изразен дисбаланс между професиите, които се подготвят в учебните заведения и тези, от които реално имат нужда предприятията и социалната потребност на обществото. Спадът в образователно равнище и ниската сексуална култура оказват силно влияние върху демографските проблеми като занижено репродуктивно здраве, висока детска и майчина смъртност, голям брой аборти и др. Съществува и стереотип, че образованието е предназначено за младото население и не е необходимо за по-възрастните представители.

От една страна е необходима образователна реформа, ориентирана към разработване на актуална програма за подготовка на квалификации, определени от търсенето. От друга, подобренията в образованието трябва да са насочени към социалния му аспект – програми за здравно и сексуално образование и намиране на подход към възрастното население. Конкретни предложения в тази област могат да бъдат:

- Провеждане на цялостен анализ на необходимите професии, умения и компетенции, които се очаква да бъдат необходими за периода до 2020 г. Адаптиране на учебния план според тези изисквания и очаквания.

- Разработване на система за профилирано обучение.

- Насърчаване на стажантските програми и програми за учене чрез опит.

- Възможности за кариерно ориентиране.
- Активна политика за „Обучение през целия живот“
- Провеждане на анализ и оценка на факторите, поради които е висок дялът на неграмотното население.
- Използване на нефинансови стимули за мотивиране на малцинствените групи за включване към образователната структура чрез добри практики.

Предпоставка за устойчиво развитие на държавата и формиране на качествен човешки капитал, според мен е и осигуряването на заетост на населението и адекватно възнаграждение за извършвания труд. Количествената и качествена заетост води до ефективно използване на работната сила, икономическо и социално развитие. Усилията в тази насока ще доведат и до намаляване на бедността и процента на хората в риск.

Един от основните мотиви за засилената емиграция през последните години е липсата на работни места и възможност за реализация в България, както и ниските нива на заплащане. Заетостта има и силно изразена териториална структура, като наличието на работни места е съсредоточено в градовете и по-специално големите такива. Това води до обезлюдяване и задълбочаването на проблема със застаряващото население в определени райони. Висока е младежката безработица, както и тази сред по-възрастното население. Липсата на заетост е и една от причините за забавяне на решението за създаване на семейство и респективно за създаване на деца, поради липса на доходи и сигурност. Висок е дялът на безработните сред хората с увреждания.

Заетостта води както до повишаване на доходите, така и до положителен психологически ефект върху хората – наличие на чувство за реализираност, стабилност и съответно намалени нива на стрес. Качествената заетост дава възможност и за допълнително образование и развитие на уменията.

Повишаването на заетостта е в пряка зависимост от образователната структура и дейностите по нейното развитие. При обучени кадри според актуалната ситуация на пазара на труда, търсенето на работна сила по-лесно ще среща предлагането. Това е валидно както за младежите, така и за възрастното население.

- Необходимо е установяване на активен диалог между бизнеса и държавните институции за да се определят причините за наличието на работни места предимно в големите градове и създаване на условия за развитие на бизнеса и в по-малките населени места.

- Оптимизиране на процесите и формалностите за работодателите.
- Създаване на условия за достъп до работни места в държавната администрация на хора с увреждания и хора в риск.

За подготовката на качествен човешки капитал в текущата демографска ситуация се изискват координирани целенасочени усилия и ефективни дейности от страна на държавните институции в сферата на образованието, здравеопазването и заетостта. Тези дейности ще доведат до синергичен ефект и цялостно подобрене на благосъстоянието на обществото. Инвестицията в качествен човешки капитал е инвестиция в нашето социално, икономическо и културно устойчиво развитие.